

Frans Willem Verbaas

Engelenwoede

MOZAÏEK | ROMAN

Engelenwoede

ter nagedachtenis aan mijn moeder
Wilhelmina Verbaas-Dik
1927-2007

Frans Willem Verbaas
Engelenwoede

Mozaïek – Zoetermeer

© Frans Willem Verbaas

ISBN 978 90 239 9243 1

NUR 301

Vormgeving omslag en binnenwerk Geert de Koning
Foto auteur Hans Breuer

Meer informatie over deze roman en andere uitgaven van
Mozaïek vindt u op www.uitgeverijmozaiek.nl

Alle rechten voorbehouden

This is but a fragment, but wholes are not below.

Emily Dickinson

Eerste schrift

Zaterdag 8 maart 2003

Het is zaterdagavond, even voor elven, en ik heb nog maar vierhonderd woorden.

Jarenlang heb ik een dagboek bijgehouden, tot we elkaar leerden kennen. Toen had ik geen pen en papier meer nodig om alles van me af te schrijven. Nu heb ik weer een schrift voor me liggen, maar het is anders dan ik me herinnerde. Al mijn herinneringen zijn in een paar dagen veranderd.

Het rooster geeft twee lezingen voor de eerste zondag van de veertigdagentijd: de roeping van Mozes uit Exodus 3, en de verzoeking van Jezus uit Marcus 1. Beide verhalen spelen zich af in de woestijn, maar ik wil het niet hebben over woestijnsymboliek; daar heb ik al zo vaak over gepreekt dat ik bij de gedachte alleen al zand in mijn mond krijg. Ik wil iets doen met de engelen die in beide verhalen een rol spelen; een *engel* verschijnt aan Mozes als een vuurvlam in een braamstruik, en *engelen* dienen Jezus tijdens zijn verzoeking in de woestijn. Ik heb alle plaatsen in Exodus en Marcus bekeken waar engelen ten tonele worden gevoerd, maar het lukt me niet een duidelijk patroon bloot te leggen. Ik heb geen verstand van engelen, ik heb er nooit één gezien, nooit één gehoord, nooit één gesproken.

Inmiddels is het na elven en ik heb nog steeds niet meer dan vierhonderd woorden.

Als ze vindt dat het allemaal veel te lang duurt, komt ze naar mijn studeerkamer en begint plagerig te-

gen me aan te duwen, telkens wat harder, tot ik mijn plaats achter de computer aan haar afsta. Razendsnel neemt ze door wat ik al heb, met gesloten ogen denkt ze een paar minuten na, krabbelt een paar aantekeningen op een papiertje, en breidt een slot aan het verhaal. Daar heeft ze hooguit een halfuur voor nodig. Vaak is het slot dan het beste deel van de preek. Ik kan haar nu moeilijk bellen of ze even langs wil komen of iets op de mail wil zetten, omdat ik weer eens ben vastgelopen.

Zondag, de eerste van de veertig dagen

Ik ben het gewend om in een halfleeg bed te slapen, maar nu weerhoudt die halve leegte mij ervan naar bed te gaan.

Afgelopen nacht, tijdens het woelen, schoot me mijn huwelijkszin te binnen: 'De een kan de ander alleen maar hebben voorzover de ander zich wil geven.' Ik heb die zin ooit in een artikel gelezen, en ik gebruik hem sindsdien in al mijn huwelijkspreken. Helemaal begrijpen doe ik die zin nog steeds niet, maar hij werkt. De meeste bezoekers van huwelijksdiensten behoren tot de tweede of derde generatie buitenkerkelijken; als ze de kerk binnenkomen kijken ze om zich heen alsof ze ongewild in een folkloristisch museum verzeild zijn geraakt, en de clown in zijn zwarte toga proberen ze zoveel mogelijk te negeren. Ik wen daar nooit aan. Maar naarmate de zin dichterbij komt, hij bevindt zich meestal op tweederde van mijn preek, neemt mijn zelfvertrouwen toe. Ik vertraag, ik laat een stilte vallen, ik laat die stilte even duren zodat de weggesufte bruiloftsgasten weer tot bewustzijn komen, denkend dat die zwarte clown al klaar is met zijn preek. Omdat de

zin inmiddels zo stevig in mijn geheugen is gegrift, kan ik hem uitspreken alsof ik hem ter plekke verzin: ‘De een kan de ander alleen maar hebben voorzover de ander zich wil geven.’ Vanaf het moment dat die woorden mijn mond hebben verlaten, zijn de rollen omgedraaid; nu ben ik niet langer degene die meewarig wordt aangestaard, nu ben ik degene die aanstaart. Ik bestudeer de uitwerking van de zin op de bruiloftsgasten voor me, ik let erop welke voorhoofden zich fronsen, zoekend naar de betekenis van de woorden. De hoofden die in de richting van het bruidspaar draaien ontgaan mij niet, maar nog meer gespitst ben ik op de hoofden die een snelle, vragende blik op de eigen partner werpen. Het is mijn kleine wraak op de gène die de bruiloftsgasten in mijn kerk voelen. De wraakactie werkt niet altijd, maar vaak genoeg om ervoor te zorgen dat ik stevast een vrolijke, plagerige spanning voel als ik mijn toga aantrek voor een huwelijksinzegening.

Ik ben vanmorgen vroeg opgestaan, ik heb de roosterlezing van volgende week genomen, *De verheerlijking op de berg* uit Marcus 9, omdat die lezing beter aansloot bij de preek die zich met ongewone snelheid in mijn hoofd begon te vormen.

Een bijbeltekst zoeken bij een preek in plaats van een preek schrijven vanuit een bijbeltekst – hoe diep kun je vallen als predikant?

Ik geloof dat ik nog nooit zo snel een preek in elkaar heb gedraaid. Het begon met een eenvoudige uitleg. Jezus neemt Petrus en twee andere discipelen mee een berg op, en op de top van die berg verandert Jezus van gedaante: zijn kleren worden stralend wit en Hij krijgt bezoek van twee ervaren bergbeklimmers uit het Oude Testament: Mozes en Elia. Waarover ze met Jezus in gesprek raakten, wordt door Marcus niet

verteld, maar het lijkt me dat ze Jezus moed hebben ingeprepaat, omdat hij de berg van het lijden moest beklimmen. Petrus is zo verrukt van de aanblik van die bijbelse beroemdheden, dat hij voorstelt om drie tenten te bouwen: één voor Mozes, één voor Elia en één voor Jezus. Petrus wil het piekmoment vastleggen zoals je een geërfd kapitaaltje vastzet bij een bank. Maar zodra hij dat verlangen heeft uitgesproken, wordt de berg overschaduwed door een wolk, en vanuit die wolk klinkt een stem: ‘Deze is mijn Zoon, de geliefde, hoort naar Hem.’ In de volgende scène is alles weer bij het oude; de wolk is opgelost, Mozes en Elia zijn verdwenen, de drie discipelen zijn weer alleen met Jezus. Na deze korte uitleg lanceerde ik mijn huwelijkszin: ‘De een kan de ander alleen maar hebben voorzover die ander zich wil geven.’ Ik heb op deze uitleg geïmproviseerd als een jazzmuzikant op een eenvoudig akkoordenschema, en de Geest had er ook wel zin in, want mijn preek kreeg zowaar een zeker ritme. Die ander is God, die ander is Jezus, die ander is onze naaste, die ander is onze geliefde, onze man of vrouw, onze zoon of dochter, onze broer of zus. Al die ‘anderen’ hebben dit met elkaar gemeen, dat wij hen alleen maar kunnen hebben voorzover zij zich willen geven. Amen. Ik had de tekst niet uitgeschreven, ik heb geen idee of mijn verhaal tien, vijftien of twintig minuten heeft geduurd.

Meneer Fröhlich, die ouderling van dienst was, zei in de consistoriekamer: ‘Hoorde u hoe stil het was tijdens de preek?’

Mijn beste aftrap van de veertigdagentijd sinds jaren. Maar ik kan me niet voorstellen dat ik de zin waar ik de preek aan heb opgehangen ooit nog in een huwelijksdienst uit mijn mond zal krijgen. Wat zou *zij* van mijn preek gevonden hebben? Wat heb ik *me-*

zelf eigenlijk willen zeggen met deze preek? Vind ik werkelijk dat ze zich niet meer aan mij hoeft te geven als ze daar geen zin in heeft?

Ik moet kiezen voor mijn predikantschap, dat me volgens haar platdrukt, leegzuigt, verzuurt, vroeg oud maakt, mijn leven vergalt, en het hare erbij. Of ik moet kiezen voor haar, maar dan moet ik mijn werk eraan geven, iets luchtigers gaan doen, iets dat ruimte overlaat om 'een gewoon leven te leiden', zoals ze dat noemt.

Een paar dagen geleden zei ze: 'Denk niet dat ik niet van je houd, alleen wil ik dit leven niet langer.'

Hoe kan een vrouw de man van wie ze houdt in de steek laten?

Ze vraagt te veel van het leven, ze vraagt te veel van mij.

Ik weet niet of ik verschrikkelijk verdrietig ben of vooral verschrikkelijk kwaad.

Maandag 10 maart

Mijn vrije dag. Weinig geslapen, gewone tijd op. Voor dat hij de deur uitging, gaf Daniël me zijn gebruikelijke theatrale omhelzing. 'Vader, ik neem afscheid.'

'Het is goed, jongen, ga nu maar.'

Saar drentelde bij de deur tot ik naar haar toekwam om haar een zoen op haar wang te geven. Soms doe ik plagerig of ik dat vergeet en laat haar even wachten, maar vanochtend niet.

Ik heb een rondje Ammersbrugge gerend. Het ging moeizaam, ik was mijn MP3-speler vergeten, ik miste de stuwkracht van muziek. Bij gebrek aan beter begeleidde ik mezelf met het noemen van onze namen; op *Erik* ademde ik tweemaal in, op *en Luus* ademde ik

tweemaal uit. *E-rik-en-Luus*, *E-rik-en-Luus*, naar Ammersbrugge en terug. Ik merkte dat het ritmisch veel beter liep als ik onze namen omdraaide, maar ik hield het toch bij *E-rik-en-Luus*. Namen van stellen hebben altijd een vaste volgorde. Vanaf het begin was het Erik en Luus, en nooit andersom.

Die eerste keer dat ik haar meenam naar een wedstrijd, een halve marathon ergens in Gelderland. Voor de wedstrijd begon, verheugde ik me al over haar verbaasde blik aan de finish, vroeg ik me af hoe ze zou kijken als ik straks die enorme beker kreeg uitgereikt. Ik was zo trots, ik dacht: nu kent ze ook mijn andere kant. Terug in Amsterdam goten we een fles port in de beker en gingen niet slapen voordat we de beker samen *ad fundum* hadden geleegd.

Na het rennen ben ik in mijn grootse, stille kerk gaan zitten. Calvinistische kaalheid op zijn best. Miljoenen stofdeeltjes dwarrelden in het zonlicht dat door een van de ramen binnenviel. Ik stel me altijd voor dat die stofjes de sporen zijn van de gebeden die over een periode van meer dan vijfhonderd jaar in deze kerk zijn gepreveld.

Mijn rust werd verstoord toen Karel de kerk kwam met een leerling. Ik ben nog even blijven zitten om te luisteren. Karels leerling, een oudere man die mij niet bekend voorkwam, deed zijn best, maar bracht er niet veel van terecht. Alleen gepensioneerden en een enkele zonderling houden nog van het orgel. Het orgel is voorbij, net als kolenkachels en houten klompen en typemachines en grammofoonplaten. Iemand heeft eens voorgesteld om ons tanende groepje kerkgangers voortaan door een piano te laten begeleiden, maar daar wilde Karel niet van we-

ten. 'Dan is de volgende een stap een keyboard met een ritmebox.'

Ik was het met hem eens.

Gelukkig kan Karel ons grote orgel zacht en ingehouden bespelen.

Volgens mijn agenda is ze tot woensdag vrij. De gedachte dat ze voortdurend in de nabijheid van Bob is, benauwt me. Niet dat ik mijn zwager niet mag. Ik heb zijn keuze voor een leven in volstreekte vrijheid altijd gerespecteerd. Dat hij van zijn compromisloze schilderijen kan leven, dwingt zelfs bewondering af. Maar dat ze uitgerekend nu onder zijn vleugels gaat schuilen, belooft weinig goeds. Het is prima dat er in deze wereld een paar artistieke en vrijgevochten vogels rondvliegen die zich van niets en niemand iets aantrekken; zo ontstaan spannende ideeën en vernieuwende kunst. Maar Bob is de laatste die tegen haar zal zeggen dat ze voor haar gezin moet kiezen.

En: wie komt ze bij hem tegen?

Later

Verveeld en lamlendig hang ik rond in mijn studeerkamer. Ik berg papieren en tijdschriften op, lees na wat ik sinds eergisteren in dit schrift heb geschreven, snuffel wat op mijn plankje pastorale boeken. De pastor op zoek naar pastorale hulp. Ik heb een paar maanden terug juist een halve meter zielzorgelijke kletspraat opgeruimd.

In een boekje dat mijn schifting heeft overleefd, vind ik een lijstje overlevingsregels voor mensen die in een plotselinge crisissituatie terechtkomen: blijf goed voor jezelf zorgen, let op je voeding en je persoonlijke hygiëne; als je ze hebt, blijf dan met aan-

dacht voor je kinderen zorgen en probeer juist nu van hen te genieten; sta jezelf niet toe langer dan een halfuur per dag op te gaan in je verdriet of wanhoop of woede; vermijd de lange termijn in je denken, kijk niet verder vooruit dan het avondeten; verdriet en rouw hebben tijd nodig dus neem geen overhaaste en al helemaal geen onherstelbare beslissingen; blijf niet in de slachtofferstand hangen, trek zo mogelijk het initiatief naar je toe; relativeer je situatie door een paar keer per dag tegen jezelf te zeggen dat het altijd erger kan; richt je aandacht niet alleen op je problemen, maar ook op je mogelijkheden; isoleer jezelf niet, bezoek vrienden, zoek mensen om mee te praten of om je af te leiden.

Moet ik het de gemeente vertellen, mijn ouders, mijn vrienden, de burens? Ik neem het besluit het voorlopig alleen aan Boekenman toe te vertrouwen. Sinds zijn vrouw een half jaar geleden tijdens hun vakantie in Afrika is omgekomen, is Boekenman veranderd. Hij blijft de wat deftige en gezette heer, maar hij is het branieachtige kwijt, kijkt anders uit zijn ogen, is zachter geworden. Ik zal het hem nooit zeggen, maar de dood van zijn vrouw heeft hem van zijn oppervlakkigheid bevrijd. Boekenman zal een kop koffie voor me zetten, en me aanhoren, en wat zinnige of onzinnige dingen zeggen.

Om mezelf af te leiden, heb ik mijn administratie bijgewerkt. Saar hield me gezelschap op mijn studeerkamer, ze lag op de bank te lezen. Normaal wrijft ze langzaam met haar linkerwijsvinger langs haar rechterneusvleugel als ze opgaat in haar boek, maar vanavond liet ze haar linkerhand op haar buik liggen. Ik denk dat ze alleen maar deed alsof ze las.

Toen Saar en Daniël op bed lagen, heb ik haar gebeld. Ik voer vaak telefoongesprekken met haar terwijl ze aan de andere kant van de wereld zit, en op de meest vreemde tijdstippen, maar nog nooit heb ik met haar getelefoneerd terwijl ze me verlaten heeft. Ik zei dat ik haar miste.

‘Het is voor ons allebei natuurlijk moeilijk,’ zei ze.

‘Hoe waren de eerste dagen bij je broer?’

‘Slapen, wandelen, beetje kletsen, proberen niet vierentwintig uur per dag na te denken.’

Ik zag haar in haar ski-jack rondbanjeren op het erf van Bobs boerderijtje.

‘Het komt natuurlijk goed uit dat ik even niet hoeft te werken,’ vervolgde ze.

Ik haat het als ze in zowat iedere zin ‘natuurlijk’ zegt.

‘Met Saar en Daniël gaat het goed,’ zei ik.

‘Dat is fijn.’

‘We hebben vanavond met zijn drieën bij De Waag gegeten.’

‘Het eten was er natuurlijk prima.’

‘Bij de post zat een uitnodiging voor een feest dat Johan en Erica over twee weken geven. Wat doen we, ga jij of ga ik?’

‘Erica is vooral mijn vriendin. Ik ga wel.’

‘Oké. Ik zal je van de week nog een keer bellen, of bel jij mij?’

‘Ik bel wel.’

Het uitschrijven van zo’n dialoog doet me denken aan het werkcollege pastoraat dat ik bij professor Landauer volgde. Voor ieder college moesten we een letterlijke weergave inleveren van een pastoraal gesprek dat we tijdens onze stage hadden gevoerd. Landauer verraste ons altijd met zijn creatieve ana-

lyses. Volgens hem bestonden er geen betekenisloze gesprekken. Toen ik me eens vanwege de voorbereiding op een marathon weinig had laten zien op mijn stageplek en een in der haast verzonnen gespreksverslag inleverde, had Landauer dat direct door: 'Uit niets blijkt dat dit de weergave is van een werkelijke ontmoeting.'

Dinsdag 11 maart

Ik droomde dat ik haar hielp met het inpakken van haar spullen. Ik vroeg of ze niet nog één nacht wilde blijven, maar daar had ze natuurlijk geen tijd voor, ze moest nu echt aan haar eigen leven beginnen.

Ik ben bij Boekenman langs geweest. Hij zat achter zijn bureau, zijn hoofd stak net boven een stapel voor-naam ogende boekwerken uit. Er was verder niemand in de zaak. Ik zie bijna nooit iemand in zijn zaak.

'Herder en Leraar, treed statig binnen door de poort.'

'Boekenman, neem me niet kwalijk dat ik je stoer in je aandachtige lectuur.'

'Niemand leest de bibliothele uitgaven waarin ik handel, ikzelf al helemaal niet. Mijn boeken zijn ervoor gemaakt om van dichtbij gestreeld en van een afstand bewonderd te worden. Koffie?'

Ik ging zitten en vertelde zonder verdere plichtplegingen over haar vertrek. Terwijl hij naar me luisterde, trok hij een rij diepe rimpels in zijn voorhoofd, het leek wel een notenbalk waarop met onzichtbare noten een oneindig droevige melodie stond genoteerd.

Toen ik mijn verhaal gedaan had, wees hij op de pas aangekomen boeken op zijn toonbank en zei:

‘Ik weet dat het verkeerd is om het ene huwelijk met het andere te vergelijken, maar op de een of andere manier hebben wij beiden met onze vrouwen samengeleefd alsof ze bibliothele boeken zijn: we hebben verzuimd ze werkelijk te lezen. Het verschil is dat het levensboek van mijn vrouw definitief is dichtgeslagen, terwijl in jouw geval de mogelijkheid bestaat het boek opnieuw te openen. Maar nu eerst koffie, want dat had ik beloofd.’

We hebben een uurtje doorgepraat. Ik had het prettig gevonden als Boekenman iets minder begrip had opgebracht voor haar standpunt.

Vanavond heb ik eerst doopouders op bezoek gehad, daarna kwamen Wanda en Joost om de laatste zaken voor hun huwelijk van volgende week te regelen. Een mooi stel, ze kennen elkaar al van de middelbare school, het is te zien dat ze echt gek zijn op elkaar. En ik mag dat huwelijksgeluk over anderhalve week met droge ogen inzegenen. Na hun vertrek heb ik gedurende twee glazen port voor me uit zitten staren, aan onze eigen bruiloft gedacht, nu bijna twintig jaar geleden. We waren misschien niet zo’n stralend stel als Wanda en Joost, maar we voelden ons samen sterk en vrolijk. We hadden elkaar het hele *Hooglied* voorgelezen en daaruit iets moois gekozen als trouwtekst.

Biddag voor gewas en arbeid

In de ochtendzon heb ik een rustig rondje Ammersbrugge gelopen, de rest van de dag heb ik gerend voor de kerk. Achterstallige post en mail weggewerkt, een rits mensen gebeld, de agenda van de kerkenraadsvergadering van morgen alvast doorgenomen,

de belijdeniscatechisatie van vanavond voorbereid, de liturgie voor de biddienst opgesteld, daarna nagedacht over de preek. Waarbij ik niet gehinderd werd door inspiratie. Ik heb uiteindelijk een dienst gezocht uit mijn tijd in Aalsmeer. Mijn oude preken kan ik nog goed gebruiken, mits ik ze rigoureuus halveer en straktrek. Trouwens, op biddag moet je lang bidden en niet lang preken. De dienst werd matig bezocht, her en der een plukje mensen. Mijn woorden bleven een meter of wat boven de grond hangen; stegen niet op, wilden ook niet landen.

Daniël was vroeg thuis. Hij plofte neer op de bank in mijn studeerkamer.

‘Ging het goed op school?’

‘We hebben het bij Nederlands gehad over het verschil tussen gesloten en open vragen. Ik vind het prettiger als je me open vragen stelt.’

‘Wat je wilt. Hoe ging het op school?’

‘Goed.’

Hij produceerde een brede grijns: ‘Leuk hè, een eigen zoon van vijftien!’

Weten die pubers wel hoe bijzonder het is dat ze allemaal van die perfecte gebitten hebben? vraag ik me wel eens af, met mijn eigen mond vol kronen en bruggen.

Daniël stelde voor dat hij, aangezien hij toch degene is die meestal kookt als mama weg is, voorlopig de rol van chef-kok op zich neemt. Ik heb een kistje gezocht en daar huishoudgeld in gestopt, en ik heb erbij gezegd dat hij het geld niet meteen moest gebruiken om zijn verzameling exotische specerijen uit te breiden.

Het is tegenwoordig hip voor jongens om je mannetje te staan in de keuken. Daniël is ook hip. Daniël

leest nooit, maar hij heeft wel de nieuwe kookroman van Ronald Giphart gelezen, en sindsdien wil hij, net als de hoofdpersoon, een *popkok* worden. Nu zijn moeder ervandoor is, is die modieuze onzin opeens verkeerd in een smakelijke zegen.

We hebben afgesproken dat hij minstens drie keer per week een gewone pot op tafel zet, de overige dagen mag hij experimenteren. Aan de geuren die momenteel door het trapgat opstijgen, ruik ik dat we vanavond iets exotisch' voorgeschoteld krijgen.

Meta heeft gebeld. Ze hebben de uitslagen van de laatste onderzoeken gekregen, en die kunnen niet slechter. De artsen zien geen mogelijkheden voor verdere behandeling van Paul. Ze vraagt of ik van de week langs wil komen. Ze zei ook dat ik zondag bijzonder had gepreekt. 'Anders dan anders, intenser.'

Na de biddienst belijdeniscatechisatie. Ik heb het kort gehouden vanwege erg moe. Daarna televisie, met het laatste nieuws over de ophanden zijnde Amerikaans-Britse invasie in Irak. Commentatoren verwachten massale bombardementen. Men heeft het over *war on terror* en *shock and awe*. Het zou me veel meer moeten interesseren.

Later

Twee vragen die me uit mijn slaap houden. Wat stelt haar liefde voor als ze me mijn roeping niet gunt? En wat stelt mijn liefde voor als ik haar niet boven mijn werk laat gaan?

Ze houdt van de pastor, zegt ze, maar ze haat de pastorie – het werk dat nooit klaar is, de telefoon die altijd kan gaan, al die avonden dat ik de deur uit moet,

de vakanties die met een of twee dagen worden ingekort omdat gemeentelid zus of zo plotseling is overleden en per se door mij moet worden begraven, de duizend dingen die een predikant moet maar nooit allemaal kan, de preken waar ik zo zwaar aan til, de studie waar ik zo van houd maar zo weinig aan toekom, het uitputtende oproeien tegen de tijdgeest, het grijs onder mijn ogen. De lol is eraf, roept ze al jaren, de rek is eruit, het is *niet leuk* meer, doe er iets aan, neem een besluit, straks is ons leven voorbij voordat we het *geleefd* hebben!

Eindeloos hebben we erover gepraat, steeds in dezelfde kringetjes rondgedraaid. Nu heeft ze besloten uit het kringetje te springen. Als het gaat om doortastendheid is ze ruimschoots mijn meerdere.

Met haar uiterlijk is helemaal niets mis, ze is wat men noemt een mooie vrouw. Ze heeft alleen geen billen. Haar rug gaat naadloos over in haar benen, zonder een spoor van rondingen of bollingen. Ik kijk altijd van haar billen weg om het mooie plaatje niet te verstoren. Maar juist de gedachte aan haar platte billen houdt me nu uit mijn slaap. Misschien is dat een kenmerk van ware liefde, dat je juist de minder mooie kanten van je geliefde zo vreselijk kunt missen.

Donderdag 13 maart

Weer die droom: ik help haar met het inpakken van haar spullen. Ik vraag of ze niet nog één nacht wil blijven. Ze zegt: 'Nee.'

Vandaag is ze weer aan het werk, geen idee waar naartoe.

Op de bijbelkring moet ik alles twee, drie keer herhalen, anders hoort de helft het niet. De jongste deel-

nemer is geloof ik zevenenzestig. Maar wat heb ik een plezier in die club! We lazen nogmaals *De verheerlijking op de berg*, maar nu lazen we echt, zonder de sentimentele retoriek van mijn succespreek van zondag. Speurend naar de betekenis van de woorden, naar de architectuur van de tekst, naar de grote en kleine lijnen die vanuit Marcus naar verhalen van het Oude Testament lopen, probeerden we de plaats te vinden waar de tekst ons binnen zou laten. En het gekke is: als je gewoon rustig en zorgvuldig met elkaar leest, dan gaat die tekst open. Altijd opnieuw. Nooit voel ik me meer op mijn gemak dan wanneer ik als een eenvoudige gids zo'n stelletje lezers mag rondleiden door een bijbelgedeelte. En het wonderlijke is: hoe zakelijker mijn rondleiding, des te persoonlijker de verhalen waarmee de deelnemers reageren.

Maar zondag staat de preekstoel weer op me te wachten. Zondag moet ik mijn nauwkeurige exegetische weer in het keurslijf van een boeiende preek persen, met aansprekende voorbeelden, verwijzingen naar de actualiteit, een pakkend verhaaltje dat de mensen bijblijft, een passend gedicht, anders vinden de mensen het niet leuk, en dat alles in hooguit vijftienhonderd woorden. Exegese is een vak dat je kunt leren, preken is een kunst waarvoor je talent moet hebben. Ik ben opnieuw bezig met de teksten die ik afgelopen zondag heb laten liggen: *De roeping van Mozes* en *De verzoeking van Jezus in de woestijn*. Ik probeer alsnog de engelen te reanimeren die vorige week niet tot leven wilden komen. De Schrift spreekt meer dan driehonderd maal over engelen, in de Schrift zijn engelen een alledaagse realiteit, maar mij lukt het niet ze handen en voeten te geven. Laat staan vleugels.

Meta vertelde me eens een Zweedse legende over

beschermengelen. Iedere beschermengel krijgt slechts één vleugel als hij op aarde wordt toevertrouwd aan een nieuwe wereldburger; de tweede vleugel wordt gegeven aan zijn beschermeling, al heeft die daar geen weet van, want de vleugel is onzichtbaar voor het menselijk oog. Zolang de mens leeft, blijft zijn engel in de buurt, sturend, steunend, beschermend. Het valt niet altijd mee een beschermengel te zijn, want mensen luisteren slecht en willen zich niet graag laten leiden door een ander. Dat maakt de beschermengel soms zo droevig dat hij het liefst terug zou willen vliegen naar de hemel, maar daartoe is hij niet in staat, met zijn ene vleugel. De beschermengel en zijn beschermeling zijn tot elkaar veroordeeld, en tot deze wereld. Totdat de mens sterft. Dan zijn de engel en de mens in staat om samen, met een compleet stel vleugels, naar het hemelse paradijs te wieden.

Mooi verhaal, maar ik zie geen exegetische link met de roeping van Mozes of de beproeving van Jezus.

Na een halve middag ploeteren heb ik de engelen definitief losgelaten. Weg ermee. Ik ga toch een woestijnpreek schrijven, dan maar niet origineel. De woestijn hoefje nooit te zoeken, de woestijn ligt altijd voor het oprapen, in de wereld, in de samenleving, in onze eigen verzande levens, overal. Geen makkelijker preek dan een woestijnpreek.

Op verzoek van Saar hebben we voor de televisie gegeten. Vooruit dan maar, dacht ik, ze vraagt bijna nooit wat. Ik wilde het journaal van zes uur zien met het nieuws over Irak, maar mijn slimme Saar en creatieve Daniël wilden per se naar zo'n stompzinnige dating-show op MTV kijken.

‘Dat is toch geen programma voor intelligente mensen als wij?’

‘*Take it easy*, pa,’ zei Daniël met volle mond.

‘Dit is toch zonde van het eten?’

‘*Take it easy.*’

Eén van de dingen die ik dagelijks opnieuw moet leren, is dat intelligentie geen garantie is voor een goede smaak.

In de kerkenraad heb ik tijdens het rondje *personalia* mijn mond gehouden over onze huiselijke omstandigheden. Ik kreeg, jawel, opnieuw complimenten over de preek van zondag. Waarom ik niet vaker zo preekte?

Vrijdag 14 maart

Mathilde is een eind in de negentig, haar gezicht heeft iets van een walnoot: gegroefd maar stevig. Het is nog altijd te zien dat ze een prachtige vrouw is geweest. Haar geschilderde portret boven de haard lijkt op Ingrid Bergman. Ze heeft haar eerste man in de steek gelaten voor een dure advocaat die haar vreselijk heeft verwend en haar een riant weduwepensioen heeft nagelaten. Maar ze mist haar verwenner, en al die andere mannen die haar leven lang om haar gunsten hebben gevochten. Toen we jaren geleden kennismaakten, vroeg ze me of ik haar hij haar voornaam wilde noemen. ‘Behalve mijn zus is er niemand meer die mij ooit nog Mathilde noemt.’ Laatst ben ik door een van haar zoons gebeld, die me vertelde dat zijn moeder een ware terreur uitoefent over haar kinderen. Mathilde blijkt haar kinderen gek te maken met haar pijntjes en kwaaltjes en zelfbeklag en dwingende behoefte aan aandacht. Ze waren een paar keer voor-

zichtig begonnen over een verzorgingshuis, maar daar wilde Mathilde niets van weten. Of ik niet eens met moeder kon praten, haar vertellen dat het leven in een verzorgingshuis tegenwoordig een stuk comfortabeler is dan in vroeger tijden. Hoewel ik me niet als boodschappenjongen wil laten gebruiken, heb ik het onderwerp vanmorgen toch voorzichtig aangesneden. Mathilde viel stil, begon te huilen. Ik zag hoe ze haar handen samenkneep in machteloze woede. Het sprookje is uit, maar Mathilde leeft nog.

Ik doe mijn best de woestijnpreek voor morgen af te hebben, ter wille van het weekendgevoel. Maar al die complimenten van de afgelopen week werken verlamdend. Het was een eenmalig kunstje, maar het was geen exegeese, ik plakte alleen maar een bijbeltekst aan een mysterieuze zin die ik zelf niet eens begrijp. Waarom vinden de mensen juist dat zo prachtig?

Zaterdag 15 maart

Dus rampen komen inderdaad nooit alleen.

Toen ik de woestijnpreek afhad, ben ik in de kerk gaan zitten. Alleen daarom al is het de moeite waard om predikant te zijn, Luus! Hoe kom je anders aan de sleutel van een vijf eeuwen oud gebouw waarin het mooiste en raadselachtigste licht van de wereld wordt bewaard, licht dat elk uur van de dag een andere kleur krijgt. Ik ben blij dat ik niet zo'n moderne nieuwbouwkerk heb, zo'n kerk die Gerard Reve in een van zijn brieven met een bedrijfskantine vergelijkt. Nee, dan mijn kerk! Hemelse leegte! Wat heeft de bouwers van die oude kerken er toch toe gebracht om zoveel ruimte te scheppen voor hun God? Ongetwijfeld hun grenzeloze eerzucht, het verlangen om

de stad Abhoven boven de omringende dorpen te verheffen.

Ze vertellen hier nog altijd het verhaal hoe de bouwmeesters die in de zeventiende eeuw de kerk van Ammersbrugge bouwden op een nacht de kerktoren van Abhoven zijn binnengedrongen om met een touw de lengte te meten, want de toren van Ammersbrugge moest een paar meter hoger worden. Helaas voor de Ammersbruggers kwamen de Abhovenaren achter hun plannen, en die aarzelden niet om een paar jonge kerels op een geheime missie naar de bouwplaats van Ammersbrugge te sturen met de opdracht een paar meter van het meettouw te snijden. Toen de kerk klaar was en heel Ammersbrugge pochte dat de nieuwe toren hoger was dan die van hun Abhovense buren, stelden de touwsnijders uit Abhoven, *tongue* in hun zeventiende-eeuwse *cheek*, voor een eind touw te halen teneinde de lengte van beide torens dan maar eens te vergelijken.

Met oude kerken is het als met de Bijbel: de ontstaansgeschiedenis is met vraagtekens omgeven, maar hoe indrukwekkend het eindresultaat! Wat houd ik van die gigantische reservoirs van heilige, afgebakende stilte! Toegegeven, het gaat niet om steen en hout alleen, en mijn bekering is nota bene begonnen in zo'n vreselijke bedrijfskantine van ongeverfd beton en metaal. Het zij zo. Ik ben van mening dat ieder mens het recht heeft er een aantal tegenstrijdige opvattingen op na te houden, en dat dat recht ook geldt voor gelovige mensen.

Ik zat dus in de kerk, en ik keek naar de vervaagde muurschildering die bij de laatste restauratie is blootgelegd. Als je het weet, herken je Jona in de buik van de vis. Ik neuriede de naam Jona een poosje voor me uit, zweefde weg op mijn gedachten. Jona betekent

duif. Jona is een duif die op weg naar het zondige Ninevé in de diepte van de zee verzeild raakt. Waar lag Ninevé? Ninevé lag in een gebied dat we tegenwoordig Irak noemen. Het kwartje viel. Wat deed God met dat rottige Ninevé? Straaljagers sturen met bommen om de stad te verwoesten, *shock and awe*? Nee, God stuurde een vredesduif om de stad te redden, met zachte hand. Dat was iets om de gemeente zondag te vertellen! Ik besloot ter plekke om opnieuw tegen mijn liturgische principes te zondigen en het leesrooster los te laten, wat ik in feite toch al had gedaan door met *De verheerlijking op de berg* te gaan schuiven. We gaan morgen Jona lezen. Mogen de Eeuwige en mijn liturgische leermeesters mij vergeven.

Ik haastte me naar huis, naar mijn studeerkamer. Bijna riep ik haar naam om mijn ingeving met haar te delen. Precies wat verse weduwnaars mij altijd vertellen: ‘Dan kom je thuis, je begint tegen haar aan te praten, maar ze is er niet meer.’

In de gang hoorde ik de telefoon overgaan. Arie Vermeulen, van het College van Kerkrentmeesters, of hij even langs kon komen.

‘Ik loop alvast naar de deur,’ zei ik.

Arie woont vier huizen verderop, in het mooiste huis van de gracht. Intelligente kerel, een van de drijvende krachten achter het financiële beheer van onze gemeente, maar het zou prettig zijn als hij iets minder zelfverzekerd was in zijn optreden. Toen ik de deur opende, stond hij er al. Ongevraagd, alsof het zijn eigen huis was, liep hij door naar mijn studeerkamer en stak direct van wal, op die zakelijke toon van hem, alsof hij een klant van zijn accountantskantoor uitlegde hoe deze zijn overtollige kapitaal op een nog slimmere manier buiten bereik van de fiscus kon houden.

Erik Gouderak is tevreden met zijn leven als echtgenoot, vader, marathonloper en predikant. Luus, zijn vrouw, vindt echter dat zijn werk veel te veel van hem vraagt, en van het gezin. Ze wil een normaal leven leiden, 'net als andere mensen'. Op een dag stelt ze Erik voor de keus: óf zijn gezin, óf zijn predikantschap. In afwachting van zijn besluit trekt ze voor onbepaalde tijd bij een familielid in.

Na haar vertrek houdt Erik een dagboek bij waarin hij openhartig nadenkt over zijn leven met Luus, en over zijn werk in een teruglopende kerk. Ook schrijft hij over het wel en wee van zijn opgroeiende kinderen, over een stervende man die hij pastoraal bijstaat, en over diens mysterieuze vrouw.

Naarmate Luus langer wegblijft, rijst bij Erik de vraag of hij zelf nog wel met haar verder wil. Ondertussen zien de kinderen het getob van hun ouders met stijgende verbazing aan...

Engelenwoede laat de lezer meeleven met een predikant in problemen. De situaties waarin Erik Gouderak verzeild raakt, zijn soms hilarisch, soms schrijnend. De wending die het verhaal aan het einde neemt, laat de lezer in verwondering achter.

Frans Willem Verbaas won in 2005 de ND-verhalenwedstrijd met zijn verhaal *De afrekening*. In 2006 verscheen zijn debuutroman *Sneeuw in Afrika*.

In het dagelijks leven is Frans Willem Verbaas werkzaam als predikant.

uitgeverijmozaiek.nl

